

Bundan böyle dört mevsim

Doğaseverler, spor tutkunları, kültür tarihi meraklıları, yola çıkmadan önce gideceği yerde ne yiyeceğini araştıranlar... Efes Pilsen'in 'Gelecek Turizmde' sloganıyla keşfe açtığı Çoruh Vadisi, her türden tatilciyi memnun edecek bir hazine...

DATUR Proje Danışmanı Prof. Dr. Erol Çakmak, Çoruh Vadisi'yle ilgili merak edilenleri anlattı.

ÇİĞDEM GÜRSOY

Efes Pilsen, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğiyle gerçekleştirilen Doğu Anadolu Turizm Geliştirme (DATUR) Projesi'yle üç yıldır Çoruh Vadisi'nde hummalı bir çalışma yürütülüyor. Efes Pilsen'in 'Gelecek Turizmde' sloganıyla can bulan vadiye doğal ve kültürel zenginlikler ortaya çıkarılırken bölge insanının turizm odaklı istihdamında da önemli sonuçlar elde ediliyor. Kuş gözlemciliği, trekking, rafting gibi özel ilgi alanlarının yanı sıra kültür turizmine de ağırlıklı önem veriliyor, tarihi Gürcü kiliseleri onarılarak turizme açılıyor. Çoruh Vadisi'ni bir alternatif turizm cennetine çeviren projeyle

ilgili ayrıntıları DATUR Proje Danışmanı Prof. Dr. Erol Çakmak'a sorduk...

DATUR Projesi nedir?

DATUR Projesi, BM Kalkınma Programı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, EFES Pilsen'in desteğiyle yürütülen, bir 'sürdürülebilir insani gelişme projesi'. Çoruh Vadisi'ni alternatif turizm için bir varış alanı (destinasyon) haline getirerek, bölgede yaşayan insanların yaşam standardını yükseltme çabalarına katkı sağlamayı hedefliyor. Bu hedefe ulaşırken de birbirini tamamlayan bazı amaçları gerçekleştirmeyi planlıyor. Bunlardan ilki, Çoruh Vadisi'nin doğal zenginliklerini, tarih ve kültür mirasını belirlemek, bunların 'turizm ürünleri' geliştirilmesine uygun şekilde ve yerel halkın katılımı ile envanterlerini çıkarmak. İkincisi, bu envanterlere uygun olarak doğa, doğa sporları, tarih ve kültür odaklı 'alternatif turizm ürünleri' geliştirmek üzere, yerel

paydaşlarda bireysel ve kuramsal düzeylerde kapasite oluşturmak. Üçüncüsü bölgeyi, turizm ürünleri ile birlikte hedef kitleye tanıtmak için çeşitli araçlar geliştirmek ve hedef pazarla ilişkiler kurmak. Sonuncusu da bölgede sürdürülebilir bir turizm ekonomisi oluşturmak amacıyla, ulusal ve yerel kaynakları harekete geçirmek...

Efes Pilsen başından beri bu projeye destek veriyor mu?

Efes Pilsen, Nisan 2007'den beri, DATUR'un finansal sponsorluğunu tek başına üstlenmiş durumda. Ayrıca bölge'nin ve projenin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması çabalarına da aktif bir şekilde destek oluyor.

Gençler de çalışmanın bir parçası

Efes Pilsen'in 'Gelecek Turizmde' vizyonu neler içeriyor? Böyle bir başlık seçilmesinin nedeni ne?

Efes Pilsen, turizmin, ülkemizin geri kalmış bölgelerinde kalkınmanın kaldırıcı olabileceği tanısını başarıyla koyarak ve bu topraklardan kazandığını yine bu topraklara sunmayı ilke edinen toplumsal sorumluluk anlayışının göstergesi olarak destekliyor böyle bir projeyi. Bu tanı, turizm sektörünün bugün başta kalkınma amaçlı AB Programları olmak üzere, birçok ulusal programın da temel bileşen olarak belirlenmesi ile de doğrulanmış durumda. Az gelişmiş bölgelerde kurulan Kalkınma Ajansları da, stratejik planlarında turizm sektörüne yönelik çalışmalara öncelik veriyor.

Efes Pilsen'in bu projede Çoruh Vadisi'ni seçmesinin nedeni ne? Bu bağımsız bir karar mı yoksa kurumlarla bölgeleri proje sorumluları mı belirledi?

Çoruh Vadisi, alternatif turizmin geliştirilmesi için son derece önemli olan doğa, tarih ve kültür zenginliklerine sahip. UNDP bölgede daha önce insan merkezli kalkınma çabaları başlatmıştı. DATUR Proje alanı, bölgenin özelliklerine ve UNDP'nin daha önceki tecrübelerine dayanılarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Efes Pilsen tarafından

sahada yapılan potansiyel belirleme çalışmaları sonucunda, kurumların ortak kararı ile seçildi. Seçim sürecinde, yerel paydaşlarla birlikte katılımcı süreçler izlendi.

Efes Pilsen'in DATUR'a verdiği destek üçüncü yılını doldurdu. Peki projeye başlama adımı nasıl atıldı?

Başlangıçta bölgenin turizm potansiyeli hakkında çok az şey biliniyordu. Bilinenler de pazara sunulabilir turizm ürünlerini ortaya koymak için kullanılabilir bilgiler değildi. Bu nedenle öncelikle her biri alternatif turizmin geliştirilmesinde önemli bir 'niş' olan turizm cazibelerinin bilimsel envanterlerinin çıkarılması gerekmektedir. Bu amaçla, konularının uzmanı akademisyenler ve profesyonellere çok sayıda envanter çalışması yaptırıldı. Bunların başlıcaları jeoloji, doğa yürüyüşü (trekking) ve dağ bisikleti rotaları, kuş gözlemi, botanik, yabani meyve, Ortaçağ Gürcü kiliseleri, rafting konularında gerçekleştirilen envanter çalışmaları oldu.

Bütün bu çalışmalar, yerel sahiplenmeyi sağlamak ve yerelde sürdürülebilir kapasiteler oluşturmak amacıyla, yerel halktan gençlerin katılımı ile gerçekleştirildi.

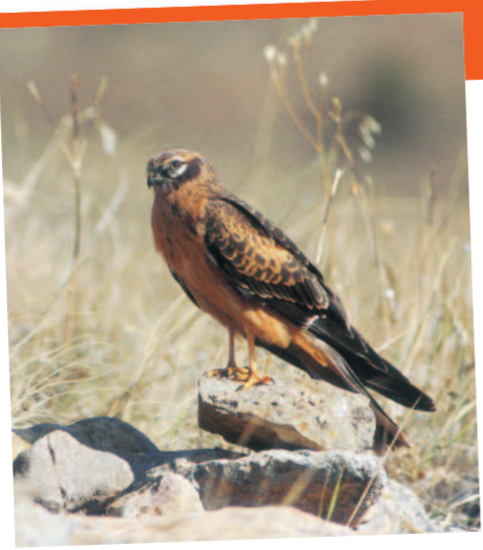
Bölge halkı bu çalışmaların hangi kısmına ne zaman dahil oldu?

Envanter çalışmalarını, bunlara dayalı turizm ürünleri geliştirmek üzere, farklı toplum kesimleri nezdinde kapasite geliştirme eğitimleri izledi. Bu aşamada da konusunun uzmanı akademisyen ve profesyoneller, başta bölge gençlerine rehberlik eğitimleri olmak üzere bir dizi uygulamalı eğitim verdiler. Bu eğitimler, turizm sektörünün mevcut ve potansiyel paydaşlarında vizyon geliştirmeye yönelik eğitim ve inceleme gezileri ile desteklendi. Özellikle pansiyonculuk eğitimleri ve inceleme gezileri, bölgede turizm konusunda bilinç düzeyinin yükselmesinde ve her geçen gün daha fazla sayıda pansiyon işletmesinin açılmasında büyük rol oynadı.

'Kuşbakışı' merakı...

Bölgedeki alternatif turizm imkânları arasında öne çıkan kuş gözlemciliği, dünyada çok sayıda tutkunu olan bir alan. Bu turizm dalının uluslararası boyut kazanması için ne gibi çalışmalar yapılıyor?

Kuş gözlemine dayalı turizm, Batı Avrupa ve ABD başta olmak üzere, tüm dünyada hızla gelişiyor. Küresel ısınma ve doğal çevrenin tehdit altında olması, kuş gözlemine ilgiyi daha da artırmış durumda. Proje, kuş gözlemi turizmini geliştirme çabalarına 2007 ve 2008 yıllarında yaptırdığı 'Kuş Göç Rotaları ve Gözlem Noktaları'nın belirlenmesine yönelik envanter çalışmaları ile başladı, bu konuda bir kitapçık ve broşürler hazırladı. Bu yayınlar, yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda ilgi grubu ile paylaşıldı. Ayrıca, iki uluslararası kuş

gözlemi fuarına katılım sağlandı. Bunlara ek olarak, ilk olarak 2008 yılında Kuş Gözlem Festivali düzenlendi. Bu konudaki çalışmalar bu yıl da sürdürülüyor.

Küçük Akdeniz!

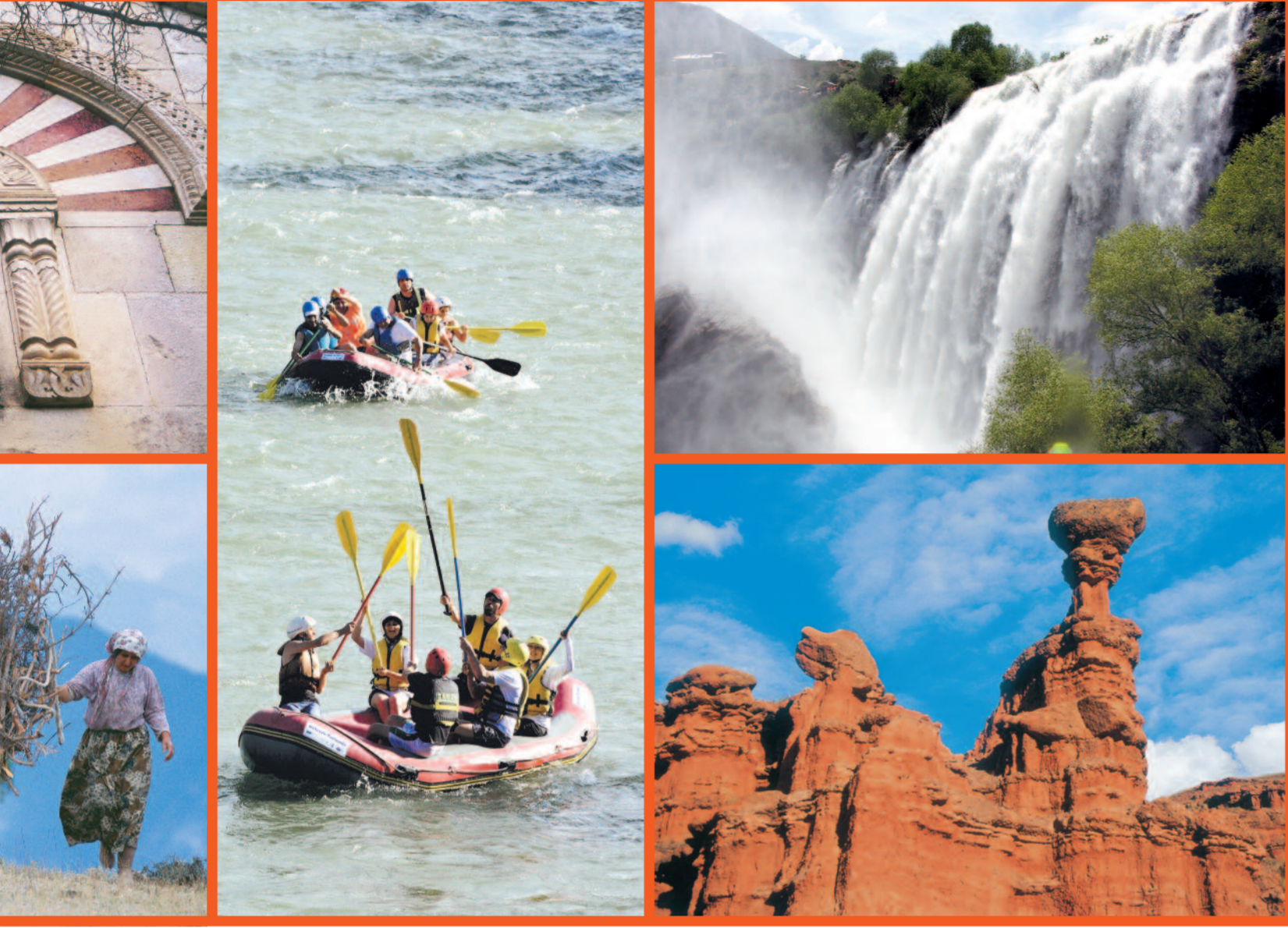
Bölgenin sahip olduğu floral zenginlik hakkında neler söyleyebilirsiniz? Dünyanın pek çok ülkesindeki gibi çiçek festivalleri, düzenleme organizasyonları, bahçe şenlikleri yapılabilir mi?

Bölge, 2000 yılında 'Conservation International' tarafından belirlenen '2000 Hassas Ekolojik Bölge'den biri olan Batı Kafkasya Ekolojik Bölgesi içinde yer alıyor. Çoruh Havzası, her ne kadar Avrupa-Sibirya ve İran-Turan kökenli bitki türlerine ev sahipliği yapıyorsa da mikroklimatik özelliklerinden dolayı nar, incir ve zeytin gibi Akdeniz Bölgesi bitki türlerini de barındırmakta. Bu bitki türleri, oldukça küçük bir coğrafi alanda görülen yükselti değişikliklerinin oluşturduğu farklı ekosistem özelliklerinden dolayı büyük

bir çeşitlilik gösteriyor. Bu çeşitlilik, 250'ye yakın endemik bitki türünü içermekte. Bu zenginlik göz önüne alındığında da elbette korumayı da önceliklendiren festival, botanik turu ve farklı organizasyonlar yapılabilir. Nitekim proje kapsamında botanik turu organizasyonlarına da destek verildi.

Çoruh Vadisi'ndeyiz!

Turizm hizmet ürünlerinin geliştirilmesine ek olarak, yerel gıda ve el sanatlarının geliştirilmesine yönelik olarak da birçok eğitim ve inceleme gezisi gerçekleştirildi. Burada da amaç, hem doğal yerel ürünlerin daha yüksek katma değerle işlenmesi ve pazarlanmasını sağlamak hem de önemli bir turizm 'niş'i olabilecek gastronomi ve doğal gıda kültürünün geliştirilmesine ve turizm hizmetine sunulmasıydı. Bu konudaki çalışmalar halen devam ediyor.

Çayırkrater gölleri suluyor

Tanıtım kısmında neler yapıldı?

Turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve bunların icrasına yönelik olarak yerelde kapasite oluşturulması çalışmaları, bölgenin bu ürünlerle birlikte tanıtımının yapılması çalışmaları ile desteklendi. Bu amaçla çok sayıda ve çeşitte, tanıtım materyali üretildi. Genel ve turizm ürünlerine özgü broşürler, kitapçıklar, harita ve posterler, uzmanlarca

tasarlandı ve basıldı. Bu bilgiler, internet ortamına da taşındı. Tanıtım materyalleri, hedef pazarın önemli aktörleri ile paylaşıldı ve hedef pazarın konferans, sempozyum, sergi, panel, fuar gibi tüm etkinliklerine taşındı. Uygun olan yerlerde bölgenin zenginlikleri, bildirilerle hedef kitleye anlatıldı. Bunlara ek olarak, alternatif turizmin yurtdışında önemli bir hedef kitesini oluşturan özel ilgi gruplarına, özellikle de üniversite öğrenci kulüpleri ve doğa/turizm dernek ve topluluklarına yönelik tanıtım çalışmaları yapıldı. Bu tanıtım çalışmalarına ve yerel organizasyonlara, proje ekibinin yaptıklarının dışında Efes Pilsen de doğrudan büyük destek verdi. Tanıtım çalışmaları halen devam ediyor. Projenin başından beri gerek bölgeye farklı turist grupları tarafından düzenlenen turlarda, gerekse bu turlar aracılığıyla bölge halkı tarafından elde edilen gelirlerde ciddi artış gözölüyoruz. Bu da projenin sosyoekonomik

gelişmeye katkısı açısından, temelde hedeflediğimiz amaca ulaştığımızı gösteriyor. **UNDP ile Efes Pilsen'in bağlantısı nasıl? Yapılanlar UNDP'ye rapor mu ediliyor, yoksa işe girilmeden önce onlara bir yol haritası mı sunuluyor?**

UNDP, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Efes Pilsen arasında, düzenli bir bilgi paylaşımı var. Esasen projenin iş planları bu kurumlar tarafından istişare halinde hazırlanıyor, gelişmelerle ilgili düzenli raporlama yapılıyor ve ilerleme raporları birlikte değerlendiriliyor. Bunlara ek olarak, yılda en az bir kez de Proje Yönlendirme Komitesi toplanıyor. Bu toplantıya projenin üç ortak kuruluşuna ek olarak, Devlet Planlama Teşkilatı ve diğer kurumlardan temsilciler de katılıyor.

Çoruh Vadisi'nin turizm açısından önemi ne?

En büyük önemi, çok sayıda ve farklı turizm talebine cevap verebilecek zenginliğe ve çeşitliliğe sahip olması. Bu durum, büyük ölçüde bölgenin coğrafi zıtlıkları barındırmasından kaynaklanıyor. Öyle ki, 3 bin 500 metre yükseklikteki yalçın dağ doruklarında yer alan krater gölleri, 2 bin 500 metredeki zengin ve endemik bitki türleri ile kaplı alpin çayırkrater suluyor... 1500-2 bin 500 metre arasındaki, zengin yabani meyve florası ve doğal bitki örtüsü, 900-1500 metre arasında, coşkun ırmak ve çaylarla derinleştirilmiş vadi tabanlarına dönüşüyor... Bu dar vadi tabanları boyunca yer alan meyve bahçeleri arasından göğe doğru yükselen Ortaçağ öncesine ait kale ve kiliselerin bulunduğu şirin yerleşim yerleri, kimi zaman uzunlukları 25 kilometreyi aşan çok sayıda vadiler boyunca diziliyor... Bütün bu zenginlikler yatay olarak 10-15 kilometrelik bir genişlik içinde yer alıyor. Bu zıtlık ve çeşitlilik, başta dağcılık, değişen zorluklarda doğa yürüyüşleri, dağ bisikleti, kuş gözlemi, botanik ve yabani meyve turları, doğal ve vahşi yaşam gözlemi, rafting, göl ve nehir kanosu, kelebek gözlemi ve macera yarışları gibi alternatif turizmin en önemli alanlarına cömert bir sunumda bulunmakta. Coğrafyanın getirdiği çeşitlilik, kültüre de yansımış. Doğal

bitkiler ve meyve kurularının egemen olduğu yemek kültürü, önemli bir kültür zenginliği ve yakın zamanda bölgenin gastronomi odaklı kültür turlarının varış alanı olacağı işaretini veriyor. Bütün bunlara ek olarak, ülkemizin en yüksek ve suyu en fazla şelalesi olan Tortum Şelalesi ve Tortum Gölü, bölgenin turizm açısından cazibesini daha da artırmakta.

Peki böyle zengin ve verimli bir alan bugüne kadar neden keşfedilip değerlendirilememiş?

Başlıca neden, bölgenin büyük metropollere uzaklığı ve ulaşım olanaklarının yakın zamana kadar yeterince gelişmemiş olması. Bununla birlikte, bölgede ulaşım altyapısı artık daha gelişmiş durumda. Bölgeye ulaşım ağlarının son yıllarda çok geliştiği Erzurum'dan giriş yapmak çok kolaylaşmış durumda. Bunun yanında gerek Türkiye'de, gerek dünyada alternatif turizmle ilginin artması da bölgenin farklı gruplar tarafından keşfedilmesinde rol oynuyor.

Romantik veya aktif tatil...

Hepsine imkân olduğu ortada ama oranlama yapılırsa Çoruh'ta ne tip turizm öne çıkıyor? Kültür mü, tarih mi, doğa mı, spor mu, lezzet mi?..

Bölge, alternatif turizmin neredeyse bütün talep türlerine cevap verebilecek zenginlikte. Gençler ve daima genç kalanlar rafting, göl ve nehir kanosu, dağ bisikleti ve dağcılık gibi doğa sporlarına dayalı turları; doğa zenginliklerini yaşamak isteyenler trekking, kuş, kelebek ve doğal yaşam gözlemi gibi daha sakin ve romantik turları; tarihi eserleri görme merakına sahip olanlar kültür turlarını tercih edebilir. Turizm türleri bunlarla sınırlı değil. Özellikle damak tadı gelişmiş olup da farklı tatlar arayanlar için zengin bir geleneksel münü var. Doğadan toplanan bitkiler ve doğal ortamda yetiştirilen meyvelerden yapılan yemekler ve tatlılar, bölgenin gastronomi zenginliğinin sadece bir parçası. Zaten proje kapsamında hazırlanan turizm stratejisi de bu zenginliğe atıfla bölgeyi yaşam tarzı, biyoçeşitlilik, lezzet, tarih, kültür ve macera turizminin bir bileşimi olarak konumlandırıyor.

Uzun mesafeli trekking ve bisiklet rotası çıkarılması, yüzlerce genç uygulamalı rehberlik, yürüyüş rehberliği ve kampçılık eğitimi verilmesi çalışmaları nasıl geliştirildi? Yol gösterici olarak hangi bölge veya projelerden yararlandı?

Bu faaliyetlerin geliştirilmesi, bu konuda bölgenin bir gelir etme potansiyeli olduğunun uzmanlar ve yerel halk tarafından belirlenmesiyle oldu. Trekking ve bisiklet rotaları çıkarılabilirken yurtdışında bu konuda bilgi ve deneyimi olan profesyonel kişi ve kurumlardan yararlandı. Bununla birlikte, yerel bilgi de her zaman önemli oldu. Nitelikli birçok rota, yerelden insanların katılımıyla tamamlandı. Bu

Efes Pilsen finalist, ödül töreni bugün

Başarılı halkla ilişkiler çalışmalarını ödüllendirmek ve teşvik etmek amacıyla, Türkiye Halkla İlişkiler Demeği (TÜHİD) tarafından, 1999 yılından beri verilen Altın Pusula Halkla İlişkiler Ödülleri, Türkiye'de halkla ilişkiler sektörünün ilk ve tek ödül programı. Ödül programının bu yılki ayağında DATUR Projesi de kurumsal sosyal sorumluluk kategorisinde finalist olarak yer alıyor. Ödüller ise 31 Mayıs 2010 Pazartesi günü yani bugün gerçekleştirilecek törenle sahiplerini bulacak.

rotalarını haritalara işlenmesinde de uzman yardımı alındı. Eğitim çalışmaları uygulamalı olarak gerçekleştirildi.

Yöre halkının projeye ve turizme bakışı baştan beri olumlu muydu? Mesela ev pansiyonculuğu teşvik edilirken bir ikna süreci yaşanması gerekti mi?

Hem genel olarak turizmi hem de ev pansiyonculuğunu geliştirmeye yönelik eğitimlere, yöre halkı başlangıçta temkinli yaklaşıyordu. Bununla birlikte yapılan uygulamalı eğitimler ve inceleme gezileri, projenin yerel paydaşlarında olumlu bir farkındalık yaratılmasında ve proje çalışmalarına yönelik olumlu algıların gelişmesinde çok faydalı oldu. Bu kapsamda bölgede proje destekleriyle 20'ye yakın ev pansiyonu açıldı, bu sayı giderek artıyor.

Bu üç yıl içinde yerli ve yabancı turistlerin bölgeye ilgisi arttı mı?

Evet, hem yerli hem de yabancı turist sayısında her geçen yıl önemli artışlar görülüyor. Büyük bir yurtdışı turizm potansiyeli var. Özellikle doğa meraklısı genç insanların bölgeye ilgisi artmakta. Yerel turizm sektörü geliştikçe, bölgeyi ziyaret edecek yabancı turist sayısında da önemli artış olması bekleniyor.

Proje üç sivil toplum kuruluşu doğurdu

Üçüncü yılında projenin ulaştığı en önemli kilometre taşlarını sayabilir misiniz?

- Bölgenin sahip olduğu bütün turizm zenginlikleri artık bilimsel olarak belirlendi.
- Turizm zenginlikleri, uygun turizm tanıtım materyallerine dönüştürüldü ve hedef kitle ile paylaşıldı.
- Hedef pazardaki önemli aktörler, özellikle tur operatörleri, bölge hakkında bilgilendirildi. Bölge alternatif tur programlarına dahil edildi, bu şekilde bölgeye tur düzenleyen acente sayısı ikiye katlandı.
- Yerel halkta turizm bilinci geliştirildi. Çok sayıda yerel insan, turizm ürünleri sunma ve turizm

- becerileri konusunda eğitildi.
- Bölgede sifıra yakın olan yatak kapasitesi, 20'ye yakın sayıda ev-pansiyonun devreye sokulması ile 150'ye çıkarıldı. Yeni pansiyonlar da açılmaya devam edecek.
- Başta üniversite öğrenci kulüpleri ve doğa dernekleri olmak üzere çok sayıda grup, bölgeye turlar organize etmeye başladı. Bu turlar 2010 yılı içinde de artarak devam edecek.
- Bölgede üç sivil toplum kuruluşu oluştu. Bunlardan ikisi doğa sporları, biri de turizmi destekleyecek doğal ürün işleme ve yerel el sanatlarını geliştirme amaçlı bir kadın derneği. Bu dernekler de proje çalışmalarına destek veriyor.

Ve Gürcü kiliseleri...

Bölgedeki Gürcü kiliseleri başta ne durumdaydı, hâlâ kullanılıyor muydu? Üçüncü yılın sonunda bu kiliselerin kaçı elden geçirildi ve özellikle yabancı turistlerin bu yapılarla ilgisi ne düzeyde?

Bölgedeki Ortaçağ'dan kalma Gürcü kiliselerinin tarih ve turizm açısından önemi, proje ile tüm toplum kesimlerinde daha iyi anlaşılmasına başlandı. Yapılan pano ve broşür çalışmaları ile, yerelde ve ulusal düzeyde kiliseler daha fazla tanındı. Kiliselerin çevre temizliklerine daha fazla dikkat ediliyor. Projelerin çevre düzenlemeleri konusunda peyzaj planı çalışmaları da yapıldı. Efes Pilsen'in doğrudan katkısı ile en büyük Gürcü eseri olan Öşvank Kilisesi'nin çevre düzenlemesi çalışmaları da halen devam ediyor.

